

ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИЙ МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація: У статті розглянуто ключові аспекти фінансово-кредитного механізму функціонування аграрних підприємств.

Ключові слова: аграрний сектор, фінансово-кредитний механізм, кредитування, оподаткування, державна підтримка

Постановка проблеми. Трансформація і розвиток економічної системи потребує постійного удосконалення фінансово-кредитного механізму як у масштабах всієї країни так і на рівні окремих галузей та господарчих суб'єктів. Особливого значення цей процес набуває в аграрному секторі, фінансово-кредитний механізм якого необхідно адаптувати до вимог СOT та сучасних реалій господарювання.

Аналіз останніх досліджень. Проблема вдосконалення фінансово-кредитного механізму функціонування аграрних підприємств є надзвичайно широкою і комплексною сферою агроекономічних досліджень, якій приділяється багато уваги в працях відомих вчених. Теоретичні, методичні та прикладні аспекти фінансово-кредитного механізму господарювання широко висвітлені в роботах Андрійчука В. Г., Амбросова В. Я., Дем'яненка М. Я., Дем'яненка С. І., Кириленка І. Г., Колотухи С. М., Лупенка Ю. О., Маліка М. Й., Саблука П. Т., Ушачова І. Г. та ін. Проте складність процесу ефективної взаємодії всіх елементів фінансово-кредитного механізму свідчать про необхідність пошуку нових підходів у дослідженні цього питання.

Метою статті є аналітичний виклад проблем фінансового механізму функціонування підприємств аграрного сектору.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, фінансово-кредитний механізм - це система управління фінансами, що складається з багатьох взаємопов'язаних підсистем. У визначенні сутності цього механізму в економічній науці поки що немає єдиного підходу. Загально визнаним є те,

що фінансово-кредитний механізм включає фінансові методи, важелі, стимули та інструменти, а також нормативно-правову та інформаційну складову для фінансового регулювання та фінансового забезпечення діяльності суб'єкта. Побудова ефективних фінансово-кредитних відносин в аграрній сфері потребує урахування специфіки галузі і сучасних динамічних умов господарювання [3].

Вітчизняний і зарубіжний досвід функціонування аграрних формувань свідчить, що сільськогосподарське виробництво - це досить специфічна галузь, яка потребує значних фінансових ресурсів та ефективного механізму їх розподілу. Державна підтримка аграрної сфери має бути спрямована на створення сприятливих фінансових умов: забезпечення доступу до фінансово-кредитних ресурсів, пільгове кредитування, фінансову підтримку основних галузей аграрного виробництва, послаблення й усунення диспаритету цін на сільськогосподарську і промислову продукцію, реалізацію державних цільових програм тощо.

Методологічні дослідження фінансово-кредитного механізму розвитку аграрних підприємств дали змогу виділити в його складі такі основні елементи: фінансова підтримка підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів, система страхування сільськогосподарської продукції, механізм пільгового оподаткування аграрних формувань, заходи державної фінансової підтримки виробників.

Всі складові фінансово-кредитного механізму повинні бути спрямовані на посилення стимулювання виробництва. Досягнення цього можливо лише при ефективній, обґрунтованій державній фінансовій політиці у сфері сільського господарства. Запровадження оптимальної державної підтримки аграрного сектору з урахуванням значимості галузі для економіки країни, її ролі у продовольчій безпеці та вимог СОТ – найактуальніша задача на сьогодні.

Основним фактором, що перешкоджає веденню аграрного бізнесу в Україні – низький доступ до фінансування. Тому предметом державної політики повинно бути удосконалення таких складових фінансово-кредитного

механізму як ціноутворення, кредитування, оподаткування та страхування. Це найскладніша проблема сучасності, на яку звертають увагу багато науковців та на основі досліджень яких розроблені та обґрунтовані дієві пропозиції її вирішення.

Але питання еквівалентного цінового обміну в аграрному виробництві досить не вирішені, забезпеченість кредитними ресурсами сільськогосподарських товаровиробників не відповідає реальним потребам, система страхування ризиків в аграрній сфері практично не функціонує, механізм оподаткування потребує удосконалення. Тільки запровадження ефективних моделей кредитування, оподаткування і страхування забезпечить сталий розвиток сільського господарства, дозволить зменшити розмір прямої державної фінансової підтримки, сприятиме покращенню інвестиційного клімату у галузі.

Система пільгового кредитування сприяла позитивним змінам в агросекторі на протязі 2001-2008 років, про що свідчили постійне зростання обсягів кредитних ресурсів, зважена процентна політика банків, високий рівень повернення позик. Але фінансова криза спричинила різке погіршення обсягів і умов кредитування галузі у 2009-2011 роках. Крім того, на розвиток кредитних відносин негативно впливає відсутність ефективного механізму страхування ризиків сільськогосподарського виробництва.

Аграрні виробники найчастіше залучають кредити на просте відтворення, тому і виникають фінансові труднощі погашення боргу при існуючих відсоткових ставках. Тому державна програма компенсації частини відсотків є обґрунтованою. Для визначення ефективності використання кредитних коштів використовують індикатор ефективності короткострокового кредитування, який визначається як відношення рівня рентабельності виробництва за валовим прибутком підприємства до рівня процентної ставки за короткостроковим кредитом. В нормі цей показник повинен бути вищим за одиницю. В таблиці представлені розрахунки зазначеного індикатору для сільськогосподарських підприємств

Мелітопольського району, які активно використовують банківські кредити для фінансування поточної господарської діяльності.

Безумовно, державні заходи здешевлення кредитів сприятимуть значному підвищенню ефективності використання короткострокових кредитів. В середньому по сільськогосподарським підприємствам Мелітопольського району індикатор ефективності кредитування за 2010 рік збільшився на 1,50 одиниць.

Таблиця 1

Ефективність використання короткострокових банківських кредитів на підприємствах Мелітопольського району

Показники	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.
ТОВ «Агрофірма мир»					
Рівень рентабельності виробництва за валовим прибутком, %	11,52	47,78	43,57	17,10	40,82
Рівень процентної ставки за кредитами, %	19	16	16	20	18
Індикатор ефективності	0,61	2,99	2,72	0,86	2,27
ТОВ «Агро-Вільне»					
Рівень рентабельності виробництва за валовим прибутком, %	56,40	44,89	56,24	43,23	52,94
Рівень процентної ставки за кредитами, %	19	16	16	20	18
Індикатор ефективності	2,97	2,81	3,52	2,16	2,94
ТОВ «Агрофірма Україна»					
Рівень рентабельності виробництва за валовим прибутком, %	- 7,73	0,48	27,33	13,52	16,89
Рівень процентної ставки за кредитами, %	19	16	16	20	18
Індикатор ефективності	-	0,03	1,71	0,68	0,94

Державна програма підтримки сільськогосподарських підприємств через механізм здешевлення вартості банківських кредитів відноситься до заходів «жовтої скриньки» (заходи, які можуть використовуватись в умовах

COT, але з часом повинні бути скорочені). Компенсації за процентними ставками надаються підприємствам АПК на конкурсних засадах з урахуванням певних умов та критеріїв [5]. Це, з одного боку, знижує доступність цього напряму державної підтримки, з іншого – ускладнює контроль за використанням бюджетних коштів, спрямованих на здешевлення кредитів.

Слід зазначити, що аграрні підприємства в Україні, крім відомих труднощів кредитного забезпечення з боку банківських установ, не мають альтернатив у виборі між різними формами зовнішнього фінансування. Тому вагоме місце залучених фінансових ресурсів у сільськогосподарських формуваннях традиційно займає кредиторська заборгованість.

Дослідження податкового механізму в агросфері свідчать, що запровадження фіксованого сільськогосподарського податку, звільнення від сплати ПДВ та введення нульової ставки ПДВ на окремі види продукції дещо покращило фінансові показники діяльності аграрних підприємств, збільшило податкові надходження до бюджету. Тобто ФСП виконує стимулюючу функцію. Але пошук оптимальних моделей оподаткування продовжується, крім того потребує удосконалення процес законодавчого супроводження оподаткування [2].

Основними напрямками удосконалення фінансово-кредитного механізму функціонування агроформувань мають стати:

- удосконалення механізму державної фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників. Важливо налагодження більш тісної взаємодії між фінансовими установами, аграрними підприємствами та державними органами;
- удосконалення механізму кредитування аграрних підприємств на основі розширення форм і методів кредитування (крім традиційних банківських позик необхідно створення умов для розвитку кредитної кооперації, агролізингу, цільових фондів кредитування та ін.), диференціації кредитних ставок, підтримка довгострокового кредитування, основною метою

якого є оновлення матеріально-технічної бази аграрних підприємств і впровадження сучасних технологій виробництва;

– посилення стимулюючої ролі системи оподаткування аграрного виробництва;

– підвищення дієвості системи страхування майна сільськогосподарських підприємств та фінансових ризиків їх діяльності (перш за все страхування урожаю);

– розвиток фінансової інфраструктури аграрного сектора економіки (створення та розвиток кредитної форми кооперації, поживлення роботи лізингових, інвестиційних компаній, спеціальних фондів з акумулювання коштів для обслуговування аграрних виробників);

Висновки. Формування ефективного фінансово-кредитного механізму в аграрному секторі потребує активних дій держави спрямованих на створення сприятливих умов господарювання, зміцнення і розширення фінансових стимулів. Основні пріоритети державної аграрної політики та шляхи їх реалізації визначені відповідним Законом України [1] та. Зайве говорити про необхідність і значущість практичної реалізації положень цього закону.

Аннотація. В статті розглянуті ключові аспекти фінансово-кредитного механізму функціонування аграрних підприємств.

Ключевые слова: аграрный сектор, финансово-кредитный механизм, кредитование, налогообложение, государственная поддержка

Summary. In article key aspects of the financially-credit mechanism of functioning of the agrarian enterprises are considered.

Key words: Agrarian sector, the financially-credit mechanism, crediting, the taxation, the state support

Література

1. Закон України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» від 18.10.2005 № 2982-IV [Електронний ресурс]: Режим доступу// <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2982-15>

2. Демяненко М.Я. Формування системи оподаткування в аграрному секторі економіки// Фінансування та кредитування аграрного сектору:

проблеми та перспективи: Тези доповідей першої Міжнародної науково-практичної конференції, м. Мелітополь, Таврійська державна агротехнічна академія. – Запоріжжя: ГУ»ЗІДМУ», 2006. – с. 46-51

3. Малик М. Й. Фінансово-кредитний механізм у розвитку аграрного підприємництва // Фінанси України, 2004. - №5 - с.47-53

4. Яцух О.О. Страхування та кредитування, як основні методи фінансово-кредитного механізму, діючого в аграрному секторі/ Збірник Наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету(економічні науки) / За ред. В.А. Рудьєва. – Мелітополь, 2009. - №7. – с. 320-325

5. Постанова КМУ від 7.02.2011 р. N 96 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань використання коштів, передбачених у державному бюджеті для підтримки розвитку підприємств агропромислового комплексу» [Електронний ресурс]: Режим доступу// <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=96-2011-%EF>